

Oponentský posudek k rigorózní práci mgr. Romana Deneše „K pojetí právního státu“

1. Autor si vybral téma, které je v současné době stále aktuální, ačkoliv koncept právního státu je dostatečně rozpracován jednak v teorii, jednak nachází v různých obměnách odezvu i při řešení praktických otázek fungování státu.

2. Z hlediska formálního nelze práci příliš vytknout. Snad by autor byl býval mohl častěji odkazovat na prameny, ze kterých čerpal, případně na prameny původní. Autor totiž v některých pasážích vychází z pramenů již zprostředkovaných, neškodilo by proto odkazovat na původní díla s úplnou citací (str. 23, 24), optimálně samozřejmě z těchto prací vycházet přímo. Další poznámku k formální stránce lze směřovat vůči rozsahu citací z některých děl některých autorů (str. 34 až 36), resp. k rozsahu citací relevantních judikátů (str. 32 až 34). Práce s judikaturou je nepochybně vhodná, nicméně některé obsáhlé citace by se mohly nacházet pouze v poznámkách pod čarou a ve vlastním textu práce by měly být tyto pasáže spíše komentovány, případně stručně parafrázovány.

3. Z hlediska obsahového lze považovat práci za relativně vyčerpávající, protože se poukazuje na většinu konceptů, s nimiž je právní stát zpravidla spojován. Problematickým momentem je nicméně spojování konceptu právního státu se státem liberálním na straně jedné a státem sociálním na straně druhé jako určitými protipóly. Zejména v dnešní době tato pojetí nelze stavět jednoduše proti sobě. Liberální stát přece není státem, který odmítá zajišťovat minimální míru zabezpečení jednotlivce, je to stát, který minimalizuje zásahy do svobody jednotlivce, aniž by mu však nezbytně odpíral zajištění základních potřeb. Naopak stát sociální není státem, který by charakterizovala nadměrná míra paternalistického přístupu, majícího tendence omezit autonomii vůle jednotlivce. Nelze totiž uvažovat o tom, že by stát, který nabízí (nikoliv vnucuje) určitou míru ochrany či zajištění, nebyl státem liberálním.

Druhou část práce má tvořit komparace liberálního a sociálního státu. Snaha o postavení liberálního a sociálního do určitého protikladu naráží na své limity právě zde. Na straně jedné autor zdůrazňuje nutnost uznání existence řady práv a svobod vyjadřujících obecně sdílené hodnoty, na straně druhé se přiklání k liberálnímu pojetí státu (ve smyslu minimalistickém). Soudí, že stát by měl být spíše státem minimalistickým, oproštěným od nadměrné míry regulace většiny oblastí života (str. 77), přičemž přednost by měly mít mechanismy tržní či jiné neprávní. Autor však nezohledňuje fakt, že právě uznání a zakotvení určitých práv a svobod vyjadřujících některé základní hodnoty sdílené společností

předpokládá nikoliv malou, ale mnohdy výraznou míru ingerence ze strany státu (zejména právě tzv. sociální práva). Pokud by tedy měl liberální stát v tomto pojetí dostat přednost, buď by musel rezignovat na koncept formálního právního státu, neboť by přestal zjišťovat to, k čemu je vázán uznáním některých práv a svobod, nebo by musel tyto uznané záruky zrušit. Pak by ovšem dílčím způsobem rezignoval na koncept materiálního právního státu, neboť by došlo k vyloučení některých hodnot, jejichž relevance se v současné době projevuje právě jejich uznáním, zakotvením a ochranou, z dosahu ochrany státu (tím ovšem nemá být řečeno, že současná koncepce je nezměnitelná a věčná). Autorovi samozřejmě nelze upírat jeho vlastní názor, je ovšem potřeba vzít v potaz všechny relevantní faktory. V souvislostech pojednání o právním státu nelze právní stát jak ve smyslu formálním, tak i materiálním v žádném případě opomenout.

4. Při obhajobě by se mohl autor zaměřit na vysvětlené své představy o prosazení konceptu liberálního státu ve smyslu obhajované práce ve vztahu k nutnosti respektovat a ochraňovat práva a svobody, která vycházejí z pojetí státu jako státu sociálního, a to tak, aby byl zároveň udržen koncept právního státu.

5. I přes určité formální a obsahové výhrady, které lze k práci mít, lze práci doporučit k obhajobě.

V Praze dne 14. února 2009

JUDr. Jan Trýzna, Ph.D.